

Jaroslav Goll

ŽIVOT, RODINA A OSOBNOST

Narozen v Chlumci nad Cidlinou dne 14. 7. 1846. Byl synem lékaře dr. Adolfa Golla a Marie Daňkové. V majetkově zabezpečené rodině byly pěstovány vybrané společenské návyky a podporovány kulturní zájmy, setkal se např. s B. Němcovou, později V. Hálkem. Už na gymnazijní studia Jaroslav odcházel s **širšími duševními dispozicemi než jeho vrstevníci**.

Povahou byl disciplinovaný a sebekritický introvert s nápaditou senzibilitou. V hloubi duše citlivý a křehký, i proto se povětšinou vyhýbal konfliktům a polemikám.

Sám se **oženil r. 1882** s intelektuální Pražankou Amalií (Amely) Kleinerovou a spolu přivedli na svět dceru Adu (1883, matka Nataši Gollové) a syna Marcela (1886, zemřel v pěti letech).

Jakožto profesor a autorita působil harmonickou osobností a výjimečností, plynoucí z nepřekonatelného kosmopolitního přehledu a zkušeností. Nemoc a vnitřní krize přivozené okolnostmi způsobili, že Goll **zemřel**, nedůvěřující světu, 8. 7. 1929 (83 let) v Praze.

GOLLOVA STUDIA A UČITELÉ

Po maturitě roku 1864 ho prioritní zájem o umění a literaturu přivedl ke studiu historie na filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. Profesori Konstantin **Höfler**, Leopold **Rank** a Antonín **Gindely** zásadním způsobem ovlivnili Gollovu budoucí vědeckou dráhu. Roku 1870 složil **doktorské** zkoušky a dne 15. 10. 1871 se zapsal na univerzitu v **Göttigen**, kde pobyl dva semestry.

S novátorskou věcnou analýzou pramenů se setkal už na Höflerových přednáškách, avšak teprve **semináře a cvičení prof. Georga Waitze** inspirovala Golla k aktivnímu užívání nového vědeckého přístupu. Dotknul se diplomatického prostředí během desetiměsíčního působení v Berlíně u amerického velvyslance a historika George Bancrofta. Navštívil Bonn, Haag, Leyden, Amsterdam, Naarden a Londýn, aby se v roce 1874 vrátil s bohatým materiálem k habilitační práci a svým studiím. V srpnu 1875 nabývá titulu **docenta**, na podzim 1880 stává se mimořádným **profesorem** a roku 1885 řádným profesorem.

VÝZNAČNÁ VĚDECKÁ DÍLA, JEJICH NÁMĚTY A VÝZNAM

- 1) Už v Göttigen Gelehrte Nachrichten vyšla Gollova první studie *Ueber die Carlsruher Sammlung der Briefe Mazarins* (1872). V ní poprvé **aplikoval metody medievistické kritiky** (od Waitze) **na novověký materiál**. Až později objevil úskalí orientace pouze na **velmi detailní náměty**. Záměrně šlo o **poznávání minulosti pro poznání samotné**.
- 2) Po návratu zúročil své znalosti a materiály o **raném novověku (17. stol.), západních státech a jednotě bratrské** ve studiích (vyšly i v Časopise Českého muzea aj.) jako např. *Příspěvky k životu Komenského* nebo *Poměry evropské po bitvě na Bílé hoře*, s nimiž Goll nejednou vystoupil i před Královskou českou učenou společností nauk. Roku 1876 vynikl habilitační spis *Französische Heirath. Frankreich und England 1624 und 1628* připomenutím opomíjených **nadnárodních souvislostí české otázky**.
- 3) Na práci *Quellen der Untersuchungen zur Geschichte der böhmischen Brüder* (1878-1882) zakládá se význam Golla jako **badatele o českých dějinách**, mimo jiné **objevil P. Chelčického** jako myslitele a spisovatele (r. 1881 i ve stati *Petr Chelčický a spisy jeho* nebo v článku z roku 1886 *Lev Tolstoj a jeho náboženství*).
- 4) Goll svým dílem **utvořil tradici české moderní medievistiky**, mimo jiné názorovou úvahou na povahu historiografie *Dějiny a dějepis* (1888-9). Spis *Jednota bratrská v XV. století* (1883-1886), naplnil model historické monografie odpovídající ideálům dějepisectví 2. pol. 19. stol u nás. Obsahově i formálně nejnáročnější byla kniha *Čechy a Prusy ve středověku* (1897), přičemž Goll se intenzivně věnoval také ediční práci, kupř. prameny z husitské doby, především *Vavřince z Březové* v **V. díle FRB** (1894).

- 5) Soustavně vydával tzv. **popularizační práce** (referáty, úvahy) a je zakladatelem **české historické recenze**. Byl spoluzakladatelem **Českého časopisu historického (1895, stat František Palacký z r. 1898)** a přispíval i do Revue historique (v letech 1880-1905).
- 6) Dílem Gollova stáří jeví se monografie *Válka o země koruny české 1740-1742* (1915).

ŘEŠENÉ AGENDY

- A) **Rozdělení univerzity** – v r. 1882 se na něm aktivně podílel a přešel na českou část. Roku 1891-1892 zastával funkci děkana FF a v letech 1907-1908 rektora.
- B) **Zápas o rukopisy** – nacházel se na straně mladých profesorů A. Rezek, J. Gebauer ad. v čele s Masarykem, nejvíce přispěl spiskem *Historický rozbor básní RK Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava* (1886), kde ukázal obraz nejstarší české minulosti odvozený od moderních pramenů, které měl V. Hanka k dispozici.
- C) **Spory s T. G. Masarykem** – pramenily z jejich odlišné povahy i názorů na angažovanost vědy a vědce. Začaly sporem o zásluhy O. Hostinského, pokračovaly kritikou V. Hálek a končily kritikou historické motivace Masarykova ideového a politického programu a sporem o smysl českých dějin.

VÝUKA A ŽÁCI (TZV. GOLLOVA ŠKOLA)

Nejvlivnějším učitelem a vůdčí osobou české historie se stává v 80. letech. Při přednáškách upozorňoval na prameny, z nichž čerpal, na cizí názory a jejich původ. Dále nezamlčoval sporné otázky a debatoval s posluchači. Jeho semináře lákaly nové studenty, jimž Goll rozdával podněty k realizaci bohatou měrou. To krom jiného vedlo k enormnímu zájmu o náboženské dějiny. Za nejcennější odkaz národních dějin považoval Goll **éru husitství**. Oproti F. Palackému či V. V. Tomkovi navíc chápal ideový smysl ryze teologických projevů.

Pojem **Gollova škola** vznikl pro okruh těch jeho žáků, o jejichž odborný růst i osobní existenci se obětavě staral. Nelze opomenout vliv J. Emlera a A. Rezka. Vyniknuvšími zástupci se stali: Josef **Pekař**, Josef **Šusta**, Kamil **Krofta**, Václav **Novotný** a Zdeněk **Nejedlý**. Na jejich dílech je Gollův odkaz často znatelný, ačkoli posledně jmenovaný, váben marxismem, se od zásad svého učitele takřka úplně odklonil. **Spor o smysl českých dějin** mezi tradičním Gollem na jedné straně a Masarykovým politickým realismem na druhé, nebyl jedinou příčinou jejich pozdější **diferenciace**, kdy se jedni přikláněli k pozitivismu a druzí hledali nové cesty.

LITERÁRNÍ PŮSOBENÍ

Upozornil na sebe autorstvím **próz**, původní **poezie** i překladů. Melodické i vlastenecké Gollovy *Básně* (1874) reflektovaly také historická témata (italský MA a renesance). Nezastarávající vkus a rozhled literární ho doprovázel po celý život a **chránil ho před jednostranným pozitivistickým akademismem**. Byl jednatelem literárního odboru Umělecké besedy (1866), působil v Lumíru, rubrice Umění, literatura a věda nebo přispíval do Květů.

Za **největšího novodobého českého poetu považoval Petra Bezruče**, jeho dílo naplňovalo poetické a etické zásady, které Goll od básnictví požadoval, tzn. odstup, objektivizaci, diskrétnost, zkratkovitost a náznakovost výrazu.

LITERATURA

KUTNAR, František (MAREK Jaroslav): *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví II*. Od počátků pozitivistického dějepisectví na práh historiografie marxistické. Praha 1977.
MAREK, Jaroslav: *Jaroslav Goll*. Praha 1991.